

Када са политичарима, људима из администрације или пословним људима разговарате о приликама у Србији, од већине њих ћете чути сличну бојазан: налазимо се пред дубоком кризом, а можда чак и пред сломом. Неки политичари и државни службеници ће вам у поверењу рећи да велики део њихових извештаја и пројекција почива, у основи, на лажним подацима о буџетским приходима и расходима – „штимованим“ било због заваравања јавности, било због страних контролора из ММФ-а и Светске банке. Пошто већина нетачно приказује стање, нико не може имати тачан увид у целину кризе, па је онда тешко и предложити нека сувисла решења.

Са друге стране, пословни људи ће вам рећи да су кредити добијени прошле године за успостављање ликвидности потрошени, да ове године таквих кредита свакако неће бити и да је, због општег пада тражње, читав низ фирми практично пред банкротом. Ово се односи чак и на фирме појединих крупних бизнисмена. Наиме, „велики играчи“ су, желећи да искористе приватизацију и јефтино купе што више предузећа и некретнина, пренапрегли своја пословна царства и задужили се. Али сада, када је дошла криза, нити те дугове могу да врате, нити то што су купили могу неке да продају. Суморни закључак гласи да се наша економија нашла у опасној зони и у којој су могући озбиљни потреси са тешким последицама. [\[1\]](#)

Али, док појединци из горње политичке и економске класе то све јасно виде, а у незваничним разговорима чак и не крију да их је страх од будућности, дотле се српска владајућа класа, као целина, понаша као да је све у најбољем реду. Њени припадници пуштају да све и даље иде својим током, надајући се да ће „они најодговорнији“ међу њима „предузети нешто“. Ти „најодговорнији“, наравно, седе у Влади и Председништву. Али, баш ти политичари свакодневно умирују јавности изјавама да је криза готова и да нам предстоји опоравак. Ова јавна опуштеност и оптимизам, међутим, у изразитом су нескладу са приватним песимизмом који припадници нашег естаблишмента показују по питању кризе, као и са њиховим грчевитим настојањима да што више искористе своје синекуре и обезбеде се за будућност.

Али, ако се владајући део политичке класе понаша тако, шта је са њеним опозиционим делом? И политичари из опозиције ће вам у разговору рећи да је Србија далеко од изласка из кризе, штавише, да се можда налазимо и пред сломом. Али и они се некако другачије понашају у односу на овај увид. Довољно је бацити само летимичан поглед на интернет странице наших опозиционих странака – СНС, СРС и ДСС, као на главни, званични извор докумената, изјава и анализа, па схватити да ни наша опозиција не

мисли да је потребно да јавно размишља о кризи и о могућим начинима њеног превазилажења. Наиме, ни на једном од ових сајтова – барем према стању од 26. јануара 2010, не може се наћи озбиљнија економска анализа онога што нам се догађа, или неко озбиљније економско предвиђање онога што би могло да нам следи.

На сајту СНС, рецимо, уопште не постоје политичке или економске анализе, нити неки опсежнији страначки документ на економске теме. Све што посетилац може наћи јесу говори и конференције за штампу страначких лидера (најчешће Николића и Вучића). Ова странка, на својој мрежној страници, чак нема изложен ни свој економски програм. Све што СНС на тему економије има да каже своди се на један пасус тачке 8, њихових „10 принципа деловања“. А у том параграфу се износе само опште лепе жеље за „брз економски раст и бољи животни стандард грађана Србије“ [\[2\]](#) . Но тајну како лидери ове странке тачно мисле све то да постигну сутра када дођу на власт, званичан сајт ове странке нам не открива.

И мрежна страница СРС садржи само изјаве њених лидера, саопштења и изводе са конференција за штампу. На тој званичној интернет презентацији такође нема ни анализа, нити економских програма странке. Ако, рецимо, кликнете на наслов „Катастрофална економска ситуација у Србији“ [\[3\]](#) отвориће вам се саопштење СРС од три реченице у којем се за све садашње и будуће невоље оптужује влада. Какву би, међутим, економску политику водила нека будућа влада СРС, то се са њиховог званичног сајта тешко може разабрати.

Најозбиљнији, по питању економије, свакако да је сајт Демократске странке Србије. На његовој главној страници постоји линк који води ка Економском савету ДСС [\[4\]](#) , на коме се може наћи документ који се зове „Програм развоја Србије у условима економске кризе, 2009–2012“

[\[5\]](#)

. Ово је заједнички економски програм ДСС, НС и НП, усвојен 12. фебруара 2009. Мора се рећи да у његових 124 странице има доста конкретних идеја и политичких обећања – као што су излазак државе из посла са Фијатом, мораторијум на одлуку о једностраној примени СПП, узимање кредита од Русије у висини од 4 милијарде евра, или отварање 10 трговачких представништава у републикама Руске Федерације, у Кини, Индији и земљама Блиског истока.

Овај програм свакако садржи већину онога што један озбиљан страначки економски програм треба да има. Међутим, овај програм није подржан озбиљним економским анализама наше ситуације, из којих би он проистекао као логички предлог за акцију.

Истина, на поменутом сајту постоји рубрика „Анализе економских тема и појава“ [6]. Али, у овој рубрици се налази само пет веома кратких коментара које су, на економске теме, написали функционери ДСС-а, као и један интервју Ненада Поповића. А без озбиљних економских анализа које би пратиле актуелна дешавања и, истовремено, сведочиле о компетентности економског тима ДСС и сам „Програм“ остаје да виси у ваздуху, представљајући више списак обећања и лепих жеља него веродостојни план за акцију.

Наравно, уопште не треба искључити могућност да све ове странке имају добре анализе, компетентне људе и разрађене планове изласка из кризе, но да их не желе открити својим политичким супарницима. Али, бар нешто од ове три ствари би се морало представити јавности. Економска анализа главних трендова свакако је нешто што најмање открива противницима. Такође, и једна општа визија којим економским путем би те странке повеле земљу, уколико добију прилику, јесте нешто што спада у њихову политичку обавезу (коју је, када је у питању економија, само ДСС испунио).

Међутим, баш по питању опште визије лидери наших опозиционих странака изгледа да највише дугују јавности. Рецимо, да ли ико може да одговори какав је тачно њихов став према ЕУ и шта конкретно они мисле да предузму по питању евроатлантских интеграција ако дођу на власт? Покушате ли да до тих информација дођете, такође преко званичних сајтова СНС, ДСС и СРС, нећете превише тога наћи.

За СРС се, рецимо, зна да је веома критична према ЕУ. Међутим, зашто је то тако и шта друго СРС предлаже уместо ЕУ, то се из онога што постоји на њиховом званичном сајту тешко може открити. На насловници, рецимо, међу кључним речима, уопште не постоји ЕУ (мада има „Кубе“, „Русије“ и „Дејтона“). Ако ипак укуцате овај појам у њихов претраживач, појавиће вам се низ страначких саопштења, у којима се критикују поједини потези ЕУ, односно утицај бриселске бирократије на нашу политику [7]. Међутим, сва та саопштења су кратка и реактивна, при чему нису праћена нити озбиљним анализама, нити разматрањем политичких алтернатива.

Треба рећи да је један од посланика СРС, Дејан Мирковић, објавио одличну књигу (*Аргументи против ЕУ*

) у којој разложно објашњава зашто би за Србију било економски штетно ако приступи ЕУ (о тој књизи сам написао приказ

[8]

). Поставља се, међутим, питање зашто делови те књиге нису присутни и на сајту СРС? Да ли је оно што Мирковић пише неприхватљиво за СРС? Или је у питању само немар? Али, што је најважније, чак и ако прихватимо да је став СРС о ЕУ јасан, СРС је ипак

дужан да јавности и гласачима одговори на савршено логично питање – шта је алтернатива ЕУ? И колико та алтернатива кошта, а колико нам доноси? Тог одговора, нажалост, нема. Као да се у СРС чека да се Шешељ врати из Хага, па да се почне озбиљно мислити и говорити о тој теми.

Са друге стране, сајт СНС не даје чак ни толико информација о односу ове странке према ЕУ. У „10 принципа деловања“ има само једна реченица о ЕУ која гласи: „Опредељење Србије за улазак у Европску унију не треба да буде спорно, али Србија у Европу може да уђе само као целовита држава, са Косовом и Метохијом као својим саставним делом“. Шта, међутим, да се ради са чињеницом да је 22 од 27 земаља ЕУ признало сецесију Косова од Србије? И шта са тим што ЕУ институције – од Европске комисије до Еулекса – већ практично признају ту сецесију? Шта ће Србија да ради ако Брисел сутра затражи и од нас да, као услов за улазак у ЕУ, признамо Косово? [\[9\]](#) Ни на једно од ових питања, међутим, нема одговора на овом сајту, нити се од лидера СНС могу чути размишљања да ли је једини проблем са ЕУ Косово, или можда има и меких других проблема са овом наднационалном творевином (од велике и скупе бирократије, до мањка демократског легитимитета).

Штавише, сајт СНС уредно преноси Николићев интервју *Политици* (од 8. децембра 2009) [\[10\]](#)

, у којем он јавно поставља питање лидеру ДСС-а: „Да ли је он (Коштуница – А.С.) одустао од уласка Србије у ЕУ?“, додајући томе и реченицу: „Једноставно не можете да правите коалицију са неким ко је одустао од уласка у ЕУ, не разумем шта би он уопште и радио у политици“. Николић изгледа не зна да ДСС и СНС имају истоветан став према ЕУ. Наиме, у ДСС-овом „Програму развоја Србије“ лепо пише: „Србија може да настави пут европских интеграција једино у међународно признатим границама, заједно са својом јужном покрајином Косовом и Метохијом“ (стр. 53). Зашто онда Николић прозива Коштуницу? Да ли он мисли да је Коштуница променио мишљење и да сада не би хтео у ЕУ, чак и ако би нам Брисел недвосмислено признао суверенитет над Косовом? Или је пак сам Николић променио мишљење, па му сада, као неком ко верује да „онај ко одустане од уласка у ЕУ нема шта да тражи у политици“, више не сметају стални захтеви да се Србија мора помирити са „реалношћу „косоварске државе“? На ова и нека друга важна питања

[\[11\]](#)

на званичном сајту СНС нећете наћи одговор, као што нећете наћи одговор ни на критику да је Николић овим интервјуом фактички прихватио ДС мантру да „Европа нема алтернативу“

[\[12\]](#)

Коначно, ДСС има програмски доста јасан став према ЕУ. Он се „залаже да се интеграциони процеси наставе“, али „то подразумева поништавање свих противправних аката који угрожавају међународни статус Србије, поништавање свих других споразума о признавању лажне државе Косово, као и обустављање деловања европских институција у том смеру, посебно формирање и спровођење мисије Еулекс“ („Програм развоја Србије“, стр. 53). Међутим, када је Тадић, 22. децембра 2009, поднео пријаву да Србија буде и званично проглашена за кандидата за члана ЕУ, ДСС се нашао увређеним што, као заслужан за тај „успех“, није поменут и Војислав Коштуница [\[13\]](#). Поставља се питање да ли је ДСС, у међувремену, одустао од свог захтева да се заустави укључење Србије у ЕУ све док се не поништи фактичко признање косовске сецесије преко Еулекса? Или је, у међувремену, заиста дошло до поништења Еулекс признања, а да о томе српска јавност није обавештена? Пошто је ово друго мало вероватно, једино што се може закључити јесте да се, 15 дана након Николићеве прозивке, показало се да је лидер СНС на неки начин био у праву и да је став ДСС према ЕУ недовољно јасан. Али, не у оном смислу у коме је Николић то тврдио – да је ДСС одустао од ЕУ. Потпуно супротно, може се посумњати да је ДСС одустао од свог програмски јасног става да даља интеграција Србије у ЕУ мора бити праћена „обустављањем деловања европских институција у смеру (...) признавања лажне државе Косово“. Тако се заправо показује да и ова странка, која свакако да има најдиференциранији приступ евроатлантским интеграцијама, на неки начин лута када је у питању усклађивање идеала „брзог уласка у ЕУ“ и са идеалом очувања државне суверености и целовитости Србије.

Уопште, тешко је отети се утиску да је питање ЕУ, као најважније стратешко политичко питање за Србију, слабо размотрено и обрађено од стране наше опозиције. Странка за коју се мисли да је против уласка Србије у ЕУ (СРС) нема ниједан документ у коме се јасно набрајају разлози за такав став и ближе разрађује економска и политичка алтернатива евроатлантским интеграцијама. Странке које су за условни улазак у ЕУ (СНС и ДСС), такође, остављају утисак као да им је, у односима са Бриселом, питање Косова једини проблем и да, само кад тога не би било, и за њих ЕУ не би имао алтернативу. По одсуству других озбиљних замерки Бриселу, ове странке се, практично, налазе на позицији владајућих странака, какве су ДС, Г17 или СПО. И треће, ако већ имате неки услов, дужни сте да објасните шта ћете тачно урадити ако вам тај услов не буде испуњен. По лидерима ДСС и СНС (баш као и по лидерима ДС), ако Брисел за 10 година не дозволи Србији да уђе у ЕУ са суверенитетом над Косовом, Србија ће рећи: „Тада боље не!“. И шта онда? Хоћемо ли тек тада почети да правимо економска и политичка савезништва са другим земљама? Или ћемо већ сад да сачинимо неки план, да израчунамо колико све то кошта и да видимо није ли можда боље – ако већ имамо у виду и друге мане бриселске „супердржаве“ – да одмах почнемо да га примењујемо?

Тако се показује да је у обе стратешке ствари – по питању управљања економском кризом и по питању ЕУ – наша опозиција још увек прилично испод реалних изазова који се постављају пред овим друштвом. Елита из наше парламентарне опозиције, у основи,

остаје у оквирима мишљења и понашања елите из владајућег естаблишмента. Можда и у страху да их еврорекорформски медији не оптуже као „мрачњаке“ који нас враћају у „деведесете“, политички лидери опозиције се не усуђују да формулишу јасну друштвену алтернативу погубној спреси бриселске бирократије, транснационалних капиталиста и домаће компрадорске елите. Наша опозиција, барем према њиховим званичним документима, још увек остаје заробљеник неолибералних економских флоскула, идеологије империјалне глобализације и културне хегемоније Вашингтона и Брисела.

Али, ко у глави не осмисли идеју о спасавању, неће моћи ни да се спасе. И ко не види да му се приближава погубност, неће моћи ни да је избегне. Ако у Србији власт и опозиција не раде најбоље свој посао, садашња или будућа криза ће нужно нанети озбиљну штету целом друштву. Зато сви морамо да почнемо брже да мислимо и брже да деламо. Ако се власт не може поправити, треба је променити. То исто важи и за опозицију. Једноставно, дошло је време за ново вино. А као што је још давно речено: „нико не сипа вино ново у мјехове старе“ (Лк, 5.37). Или ће наша опозиција почети да се мења. Или ће и она, у првој следећој кризи, морати бити промењена. Шта је од овог двога вероватније да ће да се догоди?

(Краћа верзија овог текста објављена је у листу *Печат*, бр. 99)

[1] Неки од показатеља економског пропадања Србије у 2009. изнети су у мом чланку: <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/kud-plovimo-kapetane-q.html>

[2] <http://www.srpskanaprednastranka.org/sr/o-srpskoj-naprednoj-stranci.html>

[3] <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/srbija/968>

[4] <http://www.ekonomskisavetdss.com/>

[5] http://www.ekonomskisavetdss.com/images/pdf/PRS2_A4_12.februar_2009.pdf

[6] <http://www.ekonomskisavetdss.com/sr/govori-analize-komentari-/analize-tema>

[7] <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/index.php?g=ey>

[8] <http://www.nspm.rs/prikazi/razvejavanje-eu-mitova.html>

[9] Да је овај захтев веома вероватан, види се и из најновије идеје специјалног представника ЕУ за Косово Питера Фејта да се изврши „директно везивање европске перспективе Србије за смањење подршке Београда ‘паралелним структурама’ на северу покрајине“. Фејт је, у том смислу, заједно с владом у Приштини, припремио *Нацрт стратегије*

„с циљем да се преузме контрола над северним делом Косовске Митровице“ (

http://www.danas.rs/vesti/politika/poruka_beogradu

).

[10] <http://www.politika.rs/rubrike/Politika/Tadiceva-politika-nije-losha-samo-se-ne-sprovodi.sr.html> ; пренесено на адреси: <http://www.srpskanaprednastranka.org/sr/novinski-clanci-o-srpskoj-naprednoj-stranci-pregled/>

[11] Једно од таквих важних питања је и какав је, заправо, однос СНС према криптосецесионистичком Статуту АПВ и пратећем Закону о преносу надлежности? У врху сајта СНС стоји званична „Анализа измена предлога Статута Аутономне покрајине Војводине“ у којој се каже да „суштина оба ова акта (Статута и Закона – А.С.) и након међусобног ‘усаглашавања’ и ‘правно-техничких редакција’ остаје не само противуставна по великом броју основа, већ и дубоко штетна за све грађане Србије“ (<http://sns.org.rs/sr/srpska-napredna-stranka-novosti/glavne-vesti/1873-2009-11-13-10-55-45.html>

). Међутим, не само да посланици СНС нису гласали порив усвајања ова два документа, него су и у покрајинској и у државној скупштини напустили заседање када је дошло до гласања. Штавише, и поред обећања да ће Статут рушити пред Уставним судом, СНС није хтео да потпише Иницијативу за оцену уставности, коју је Уставном суду поднео ДСС. Такође, Томислав Николић је, најављујући могућу сарадњу са СВМ, на питање *Блица*

„како ће премостити разлике у односу на Статут и Закон о преносу надлежности“, одговорио „да његова партија сигурно неће рушити ова два војвођанска документа“ (

<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/126923/Savez-sa-Pastorom-posle-izbora>

)! Овакво понашање заиста садржи много противречности. Ако је Статут „противуставан“, зашто СНС не жели да га оспори пред Уставним судом? Да ли то значи да СНС нема ништа против неуставности? И ако је Статут „штетан за све грађане Србије“, зашто га СНС „сигурно неће рушити“? Да ли то значи да СНС нема ништа против доношења штете грађанима Србије?

[12] <http://www.pecatmagazin.com/2009/12/11/tender-za-tadicevu-politiku/>

[13] http://www.pressonline.rs/sr/vesti/vesti_dana/story/93292/